

UDK:372.3/4

Sanobarxon NOSIROVA,
Toshkent davlat pedagogika universiteti tadqiqotchisi
E-mail: sanobarnosirova@mail.ru

Toshkent davlat pedagogika universiteti professori, p.f.d B.S.Abdullaeva taqrizi asosida

THE “NEIGHBORHOOD SEVEN” OF NEW UZBEKISTAN-AS A BRIDGE BETWEEN THE PEOPLE AND THE STATE

Annotation

The article will talk about ways to develop family entrepreneurship in the conditions of the new Uzbekistan, about the "neighborhood seven", which is not in the state of Hech, and about the methods that are being carried out to keep axoli busy in order to earn additional income.

Key words: New Uzbekistan, families, neighborhoods, "neighborhood seven", population income, employment, entrepreneurship.

"СЕДМОЙ КВАРТАЛ" НОВОГО УЗБЕКИСТАНА - КАК МОСТ МЕЖДУ НАРОДОМ И ГОСУДАРСТВОМ

Аннотация

В статье будет рассказано о способах развития семейного предпринимательства в условиях нового Узбекистана, о "седмом квартале", который не уходит в штат и о методах, которые принимаются, чтобы занять аксолю с целью получения дополнительного дохода.

Ключевые слова: Новый Узбекистан, семьи, кварталы, "седмой квартал", доходы населения, занятость, предпринимательства.

YANGI O‘ZBEKISTONNING “MAHALLA ETTILIGI”-XALQ VA DAVLAT O‘RTASIDAGI KO‘PRIK SIFATIDA

Annotatsiya

Maqolada Yangi O‘zbekiston sharoitida oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish usullari, xali xech qaysi davlatda bo‘lmagan "mahalla ettiligi" faoliyati to‘g‘risida va ularning aholi daromadini oshirish borsida qo‘llanotgan usullari haqida so‘z boradi.

Kalit so‘zlar: Yangi O‘zbekiston, oilalar, mahalla, oilaviy tadbirkorlik, qo‘shimcha daromad, aholi bandligi, tadbirkorlik.

Kirish. Ma'lumki, Yangi O‘zbekistonda olib borilayotgan inqilobiy tub burilishlar qatorida o‘zini o‘zi boshqarishning noyob tizimi hisoblangan mahalla tizimida xam katta o‘zgarishlar amalga oshirilmoqda. Chunki mahalla jamiyatimizning eng muhim va tayanch bo‘g‘ini hisoblanadi. Mahalla tizimi bugun islohotlarning hal qiluvchi bo‘g‘iniga aylandi. Har qanday masala yig‘inning o‘zida hal etilishi, ijtimoiy yordam va xizmatlar ko‘rsatish mahalla darajasigacha kirib borishligiga erishilmoqda. Tizimning jamiyat-dagi mavqeini yanada oshirish, aholi muammolari bilan ishlashdagi ishtirokini kengaytirish maqsadida O‘zbekiston mahallalari uyushmasi tashkil etilganligi so‘zimizning isbotidir. Ayni sohadagi yangilanishlar mahalla, aniqrog‘i, odamlar hayoti uchun tub inqilobiy burilish yasadi. Aynan, mahalla-ko‘y, qo‘ni-qo‘shnilar quvonchli va tashvishli damlarda, yaxshi-yomon kunlarda bir birlariga elkadosh, hammaslak, hamdard bo‘ladilar. Azaldan ajdodlarimiz qoldirgan boy ma'naviy-ma'rifiy ta'lim va tarbiya merosimiz mahallada shakllangan. Ota-bobolarimiz “Bir bolaga etti qo‘shni -ota-ona”, “Mahallang tinch-sen tinch” deb qoldirgan pand nasixatlari xozirgacha o‘z mazmun-mohiyatini saqlab kelmoqda. So‘nggi yillarda mazkur tizimning nufuzini oshirish, huquq va vakolatlarini kengaytirish, moddiy-texnik bazasi va kadrlar salohiyatini mustahkamlash borasida ulkan ishlar amalga oshirilmoqda. Jumladan, 2023 yil 26 sentyabr kuni Davlatimiz Rahbari raisligida mahallabay ishlash tizimini yanada kuchaytirish chora-tadbirlari muhokamasi yuzasidan videoselektor yig‘ilishida berilgan vazifalar bu borada olib borayotgan ishlarimizni yanada tizimli, kuchaytirilgan, ixtisoslashtirilgan muxitda olib borishimizga dasturil amal bo‘ldi. Mazkur yig‘ilishda mahalladagi “beshlik tizimi”ning o‘zaro muvofiq ishlashida kamchiliklar, juda ko‘p takrorlanishlar borligi, ehtiyojmand aholining masalasini xal qilish viloyat va respublika idorasiga bog‘lanib qolganligi, mahalla xodimlari faoliyatini baholash mezonini yo‘qligi, ularning ko‘p vaqti “qog‘oz to‘ldirish” va majlislarga ketayotganligi kabi kamchiliklar tahlil qilinib, tizimni taomillashtirish va samaradorligini oshirish bo‘yicha yangi yondashuvlar belgilab berildi. Unga ko‘ra, endi mahalla boshqaruviga soliqchi va ijtimoiy xizmat xodimi xam qo‘shilib, yana xam mustaxkam tizim

“mahalla ettiligi” paydo bo‘ldi. Endi barcha soha va yo‘nalishlar bo‘yicha “mahallabay” ishlash tizimi keng joriy etilib, mahalladagi barcha muammolar joyida, manzilli xal qilish iborat ta'sirchan tuzilma faoliyati yo‘lga qo‘yilgani ijobiy samarasini bera boshladi.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mahalla haqida so‘z ketganda, eng avvalo, ko‘z oldimizga jamoaviy birdamlik, umumiy maqsadlar yo‘lidagi hamjihatlik keladi. Zero, uning vujudga kelish tarixi shuni nazarda tutadi: mahalla muayyan kichik hududda istiqomat qiluvchi kishilar jamoasi bo‘lib, ular shaxsiy aloqalar, manfaatlari va majburiyatlar mushtarakligi, umumiy ishlardagi ishtiroki bilan o‘zaro bog‘langan. Ma'lum vaqtlar bo‘ldiki, mahalla xodimlari yagona jamoa sifatida shakllanmadi, hokim yordamchisi, yoshlar etakchisi, xotin-qizlar faoli va profilaktika inspektori mahalla raisiga bo‘ysunmas edi, har biri o‘z vazirligiga, yuqori turuvchi tashkilotiga hisobdor bo‘ldi. Ijtimoiy daftarlardagi mablag‘larni to‘g‘ri taqsimlashda xodimlar hamkorligi, mahalla raisining o‘rni bilinmayotgan edi. Prezidentning 2023 yil 21 dekabrda “Mahalla institutining jamiyatdagi rolini tubdan oshirish va uning aholi muammolarini hal etishda birinchi bo‘g‘in sifatida ishlashini ta'minlashga qaratilgan chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi farmoni bilan ayni yo‘nalishdagi kamchiliklarga barham berildi. Ya'ni “mahalla ettiligi” tashkil etilib, har bir xodimning vazifalari belgilandi, mahalla raisi ularga umumiy rahbarlik qilishi qayd etildi. Shu bilan birga, mahallaga xos jamoaviylikning yana bir ko‘rinishi — aholiga ijtimoiy yordam ko‘rsatish va subsidiyalar ajratishda byurokratiyadan xoli, mahallaning hamjihatligini aks ettiruvchi yangi tartib joriy etildi. Unga ko‘ra, ehtiyojmandlarni ijtimoiy daftarlarga kiritish, «Temir daftar», «Yoshlar daftari» va «Ayollar daftari» hamda Aholini tadbirkorlikka jalb qilish jamg‘armasi, Bandlikka ko‘maklashish davlat jamg‘armasi hamda

Hunarmandchilik va kasanachilikni qo'llab-quvvatlash jamg'armasi orqali ko'mak ko'rsatish «mahalla ettiligi»ning kollegial qarori asosida amalga oshiriladi. Buning natijasida moddiy yordam tayinlashning amaldagi besh bosqichli tartibi uch bosqichga tushiriladi. Bunda har oyning 5-sanasi qadar daftarlari uchun mablag'larni taqsimlovchi mas'ul tashkilotlar jamg'armalarda shakllangan mablag'larni daftarlarga kiritilgan fuqarolar soniga mutanosib ravishda har bir mahalla kesimida taqsimlaydi. Hokim yordamchisi, yoshlar etakchisi, xotin-qizlar faoli va ijtimoiy xodim ularga yuklatilgan vazifalar yuzasidan fuqarolarni tegishli daftarlarga kiritish va chiqarish, ijtimoiy yordam ko'rsatish va subsidiyalari ajratish bo'yicha hujjatlarni shakllantirib, «mahalla ettiligi»ning boshqa barcha a'zolariga ko'rib chiqish va qaror qabul qilish uchun kiritadi. Endilikda «Temir daftar»ni Ijtimoiy himoya milliy agentligi va uning hududiy bo'linmalari yuritadi. Biroq «Saxovat va ko'mak» jamg'armasi hisobidan ko'rsatiladigan yordamlar fuqarolarning og'ir ijtimoiy ahvolda tushib qolishining oldini olish va shunday vaziyatga tushganlarni og'ir vaziyatdan chiqarish maqsadida ijtimoiy xodim ko'magida, «ettilik»ka ko'rib chiqish uchun kiritilgan holda ko'rsatiladi. Eng muhimi, bu jarayonda «mahalla ettiligi» o'zi mustaqil qaror qabul qiladi hamda ushbu qarorlar uchun aholi oldida javobgar bo'ladi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ayni paytda Andijon viloyatida 909 ta mahalla mavjud. Bizning Bo'ston tumanimizdagi 25 ta mahallalarning barchasida obodonchilik, bunyodkorlik jarayonlari qizg'in davom etmoqda. «Oilaviy tadbirkorlik», Yashil makon» umummilliy loyihasi doirasida millionlab ko'chatlar ekilmoqda. Shuningdek, tadbirkorlikni, tomorqachilikni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Prezidentimiz belgilab bergan topshiriqlar ijrosi sifatida tumandagi ijtimoiy ahvoli og'ir(sariq toifadagi) mahallalardan Bo'ston tumanidagi «G'olib» mahallasini ixtisoslashtirilgan mahalla etib tanlab oldik.

Tumanimizda «mahalla ettiligi» faollari bilan birgalikda mahallalarda tadbirkorlikni rivojlantirish, aholi bandligini ta'minlash va kambag'allikni qisqartirish maqsadida xonadonmaxonadon yurib, oilalarning ahvoli o'rganilmoqda. O'rganishlar jarayonida mahallada tadbirkorlikni rivojlantirish, yoshlarni ish bilan ta'minlash bo'yicha aholining fikrlari va takliflari ham inobatga olinib, so'rovnomalarni to'ldirilmoqda. Ular natijasida mahallada yashaydigan 600 ta xonadon vakillari hunarmandchilik, dehqonchilik, bog'dorchilik, asalarichilik bilan shug'ullanib kelishlari aniqlandi. Shuningdek, tadbirkorlikni boshlash istagida bo'lgan yoshlarning qiziqishiga ko'ra, jami 80 nafarga yaqin fuqarolarni «ustoz-shogird» uslubida o'qitib, kasb-hunarga yo'naltirgan holda ular bandligini ta'minlash niyatidamiz. Bundan tashqari, xonadonmaxonadon «fuqarobay» tizimi asosida o'rganilib, ulardagi ijtimoiy himoyaga muhtoj, nogironligi bor, kam ta'minlangan, keksa, boquvchisini yo'qotgan hamda ehtiyojmand kishilar xoldan xabar olib, ularni ma'naviy qo'llab-quvvatlandi va moliyaviy yordam ko'rsatilmoqda. Shu bilan birga «mahallabay» va «xonadonbay» o'rganish natijasida aniqlangan bir qator mavjud muammolarni tumandagi mas'ullar yordamida bartaraf etish chora-tadbirlari belgilab olinmoqda. Darhaqiqat, «ettilik» faoliyatining yo'lga qo'yilgani ijtimoiy ko'makka muhtoj oilalarga yordam berish, jinoyatchilik, oilalarda zo'raonlikning oldini olish, aholi bandligi, ijtimoiy muhofazasi kabi masalalarni hal etishda muhim ahamiyat kasb etayotir. Bu vazifalarni bajarishda endilikda har bir mahallaning o'z yondashuvi, yo'nalishi bo'ladi. Eng muhimi, bularning barchasini hal etish uchun tashkiliy chora-tadbirlarni to'g'ri belgilash barobarida moliyaviy ko'makka ehtiyoj tug'ilardi. Shu jihatdan aholidan yig'iladigan mol-mulk va er solig'ining 10 foizini mahalla byudjetida qoldirish tizimi joriy qilinayotgani muammolarni joyida hal etish imkonini beradi. Qolaversa, bandlik, tadbirkorlik va kasanachilik jamg'armalari mablag'lari har bir mahallaga taqsimlanishi, ularni ishlatish mahallaning o'zida, «ettilik» ixtiyorida bo'lishi zimmamizga katta mas'uliyat yuklaydi.

Ushbu «G'olib» mahallasi «sariq» toifaga kiritilgan bo'lib, hududi 69.0 gektarni tashkil qiladi. Aholisi: 3156 nafar (erkaklar 1530, ayollar 1626, 18-30 yoshdagilar 367 nafar). Xonadonlar soni: 600 ta (oilalar soni 662 ta). Shundan ijtimoiy himoyaga muhtoj aholi: «Temir daftar»ga 0 ta oila, «Ayollar

daftari»ga 43 nafar (20 nafari ishsiz) ayol va «Yoshlar daftari»ga 23 nafar yoshlar kiritilgan.

Mahalla qishloq xo'jaligi mahsulotlari etishtirish, issiqxona (bodring, pomidor ko'chatlariga ixtisoslashgan) asalarichilik va chorvachilikka ixtisoslashgan. Mahallalarni ixtisoslashtirishdan ko'zlangan maqsad, endi xar bir mahallani o'z tajribasi bo'ladi.

Ushbu mahallada o'rganishlar jarayonida shu narsa aniq bo'ldiki, xali axolining tomorqasidan samarali foydalanish bo'yicha etarli ko'nikma va malakasi yo'qligi, xonadon va turmush madaniyati xamda xonadon gigienasi talablari borasida etarlicha tushunchaga (xojatxona, tandirxona, oshxona, hammom, molxonalar a'chinarli xolatda ekanligi) ega emasligi, aksariyat aholining o'z xonadonini tartibga keltirish va ta'mirlashda ma'suliyatning yo'qligi sezilib qoldi. Biz ushbu xolatlarni bartaraf etish maqsadida «mahalla ettiligi» va mahallarga birlashtirilgan davlat tashkiloti raxbarlaridan iborat ishchi gurux xonadonmaxonadon yurib, mavjud 662 ta oiladagi muammolar xatlovdan o'tkazildi.

Tadqiqotda qo'llanilgan usullar. Tajriba-sinov ishini tashkil etishda birinchi navbatda talabalarning darsga psixologik jihatidan tayyorligi, qiziqishlari, ilmiy-ijodiy dunyoqarashlariga, ya'ni kreativ qobiliyatiga baho berilgandan so'ng darsda ko'rgazmali organayzerlar, ko'rgazmali demonstratsion maketlar va tarqatma materiallardan foydalanib, klaster va savol-javob metod va usullaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar. Biz bu mahallada «Oilaviy tadbirkorlikning rivojlantirish va qo'shimcha daromad topish usullari» mavzusida o'quv seminari tashkil qildik. Seminardan ko'zlangan maqsad shuki, «ettilik» faoliyatini samarali tashkil etish, ularning vazifa va majburiyatlarini tushuntirish bo'yicha quyidagilar ko'zda tutilgan:

-xonadonlarda «oilaviy tadbirkorlik»ni shakllantirishga ko'maklashish;

-oilada qo'shimcha daromad topish usullarini ko'rsatib berish;

-Prezidentimiz tomonidan mahalla va oilalarga yaratilgan keng ko'lamlil islohatlarni(70 dan ortiq muammo mahallaning o'zida echiladi) xar bir xonadonga etkazish;

-moddiy yordam va kreditlar olish to'g'risidagi bilimlarini shakllantirish;

- tadbirkorlik madaniyati»ni yo'lga qo'yish (Masalan: bitta oila 33 mln kredit olsa, 10 mlnga tovuq boqish, 10 mlnga asalari olishi va yana 10 mlnga tomorqasiga teplisa tashkil qilib, qo'shimcha daromadini ko'paytirish);

- «tomorqa madaniyati» ni o'rgatish(xonadondagi teplisidan qanday qilib bir yilda 3 marotaba xosil olish);

-«xonadon madaniyati» ni shakllantirish va targ'ib qilish(xojatxona, tandirxona, oshxona, hammom, molxonalar qarda va qanday joylashtirish madaniyati);

-«oilaviy byudjetni diversifikatsiya qilish madaniyati»ni o'rgatish(tomorqada gulchilik, ko'chatchilik, meva va sabzavotlar etishtirish xamda tovuq, asalaridan qo'shimcha daromad olish yo'lini o'rgatish);

-«tibbiy madaniyat»ni shakllantirish(to'g'ri ovqatlanish, sog'lom turmush tarziga rioya qilish, jismoniy tarbiya va sport bilan shug'ullanishni ommalashtirish, erta nikoh va qarindoshlar o'rtasidagi nikohlar bo'yicha targ'ibot ishlarini tashkil qilish. «Sog'lom oila – sog'lom jamiyat» shiori ostida aholi orasida turli kasalliklarni erta aniqlash va uning oldini olish bo'yicha qilinishi lozim bo'lgan ishlar);

-«ma'naviy madaniyat»ni rivojlantirish(oiladagi o'zaro xurmat, mehroqibat va xamjihatlik muhitini shakllantirish);

-«maktab-mahalla-oila» hamkorligini yanada mustahkamlash, o'quvchilarning davomatini yaxshilash, farzandlar tarbiyasiga barcha birdek mas'ulligini oshirishdan iborat etib belgilandi.

Prezidentimizning Andijon viloyatiga chog'ida faollar bilan muloqotda «mahalla ettiligi» faoliyati, undan kutilayotgan natijalar, bandlikni ta'minlash, tadbirkorlikni rivojlantirish masalalari haqida so'z yuritildi. Aytish kerakki, buning uchun mahallalarda sharoit yaratilgan. Xususan, barcha mas'ul tashkilot va idoralarning mutasaddilari eng quyi tizim — mahallaga olib tushildi. Maqsad — kimdir ishsizmi, aynan ishini mahalladan

topsin, kimdir hunar o'rganmoqchimi, shu erda o'rgansin. Kimdir tadbirkorlikka qiziqadi, ko'makni aynan mahalladan olsin. Prezidentimiz ana shuni istayapti. Ya'ni odamlar davlat mehrini aynan shu manzil — mahalladan topsin.

Xulosa va takliflar. Xulosa o'rnida shuni aytib o'tish joizki, muxtaram Prezidentimiz tomonidan joriy etilgan, boshqa xech qaysi davlatda bo'lmagan "mahalla etiligi"ning asosiy vazifasi chekka-chekka qishloqlar, ovullar, mahallalar va oilalarni madaniyatli qilishdan iborat ekan. Zero, Yangi O'zbekistonga

shunday madaniyatli kishilar munosib bo'ladi. To'g'ri, bir ondayoq kishilarni madaniyatli qilib bo'lmaydi. Bu vaqt va mehnat talab qiladigan faoliyat xisoblanadi. Muxtram Prezidentimiz belgilab bergan "mahalla etiligi" tizimini o'z vaqtida vijdonan, ma'suliyat bilan bajarasakgina, albatta, Yangi O'zbekistonni barpo etishga o'z xissamizni qo'shgan bo'lamiz. Natijada odamlar davlat mehrini mahalladan topadigan maskanga aylanishiga erishiladi.

ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasining Konstitusiyasi. – T.: O'zbekiston, 2014.
2. O'zbekiston Respublikasining «Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida»gi Qonuni (26 aprel 2012 y).
3. O'zbekiston Respublikasining "Aholini ish bilan ta'minlash to'g'risida"gi Qonuni, 1998 yil 1 may № 616-I-son.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 7 fevraldagi "O'zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo'yicha Harakatlar strategiyasi to'g'risida"gi PF-4947-sonli Farmoni // O'zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari to'plami, 2017 y., 6-son, 70-modda.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 17 noyabrdagi «Hunarmandchilikni yanada rivojlantirish va hunarmandlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi PF-5242-son Farmoni .